

Cum ieșim din problemele pe care noi ni le-am creat?

Prof. Univ. Dr Cătălin Zamfir

Director, Institutul de Cercetare a Calității Vieții, Academia Română

Cuvinte cheie: criză, crize

Keywords: criseas, criseases

Cum ieșim din problemele pe care noi ni le-am creat?

Prof. Univ. Dr Cătălin Zamfir

Piesă educativă pe o temă de politică socială, într-un act cu 12 personaje și mai multe scene: **Contabilul** (contabilul 1 și contabilul șef), **Ziaristul** (ziaristul 1, 2, 3, 4 și 5), **Zei** din ceruri, **Prostul**, **Președintele pensionarilor** și **Expertul-arbitru** (din cerul lui).

Acțiunea se petrece într-un spațiu public: Toate scenele reprezintă diferite emisiuni de TV la care iau parte personajele. Piesa face o selecție din cuvânt din emisiunile TV.

Scena 1: o emisiune TV

Contabilul 1: Lucrurile sunt foarte simple, trebuie să înțelegeți. E ca o minge cu mai multe butoane. Nu multe. Când apeși pe un buton, alt buton se ridică. Foarte simplu. Asta e expertiz(a?). Mingea este un sistem care mereu se echilibrează după o regulă a ei. O să v-o explic ca să înțelegeți și voi.

Președintele pensionarilor: Dar nu cred că înțelegi. E o problemă morală. Oamenii sunt în vârstă. Le trebuie medicamente și câte și mai câte. Iar banii sunt puțini. Ei nu mai pot munci. Nu pot obține surse suplimentare. Așa, tu îi vei ucide.

Ziaristul 1: Deci s-a spus că este o problemă morală.

Contabilul 1: Trebuie să se înțeleagă. Dacă nu ai de unde, nu poți să dai. E foarte simplu. Contribuțiile sunt mici și cheltuielile cu pensiile sunt mult mai mari. Nu e o problemă morală, ci financiară. Calcul matematic. Ce e greu de înțeles ? Dacă nu ai, de unde să tot dai ?

Scena 2: altă emisiune TV

Prostul: Lucrurile sunt simple. Se cheltuiește prea mulți bani și asta afectează economia reală. Prea mulți bani pentru pensionari. Datele mele indică că pensionarii o duc foarte bine. Pensionarii sunt asistați social. Ei trăiesc pe spinarea celor care produc. Și să mai facem un calcul simplu. Pe lângă faptul că toacă foarte mulți bani de la buget, trăiesc și foarte mult. Mulți ani de pensie și puțini de muncă. Asta e problema.

Ziaristul 2, înspăimântat, se adresează confidențial Prostului: Nu puteți spune așa ceva.

Prostul, cu autoadmirare: Dar nu am dreptate? Eu o probez cu datele mele. Prea mulți pensionari, pensii prea mari și trăiesc prea mult.

Ziaristul 2: Domnule Prost, **sper** că nu o să o spuneți public. S-ar înțelege că soluția propusă de dumneavoastră este să exterminăm pensionarii.

Prostul: Da' ce, dacă am dreptate, de ce să nu o spun?!

Scena 3: Altă emisiune TV

Dialogul înainte de emisiune, confidențial.

Ziaristul 2: Domnule contabil șef, ce părere aveți despre ce a spus Prostul în emisiunea trecută? A supărat pe foarte mulți.

Contabilul șef: Ei, în fond, Prostul are dreptate, dar nu știe să se exprime. Asta e, dacă te bagi cu proștii.

Prostul pleacă definitiv din piesă.

În emisiune

Contabilul șef: Nu mai sunt bani de la buget. Eu am toate datele. În ultimii ani, bugetul asigurărilor sociale nu a putut acoperi pensiile. Bugetul național trebuie să tot alimenteze sistemul de pensii și asta nu e corect.

Ziaristul 3: Dar de ce s-a întâmplat asta?

Contabilul șef: Plătim ce s-a întâmplat în trecut. Iată, în ultimii ani, a crescut enorm numărul de pensionari, depășind cu mult numărul de contribuabili la sistemul de asigurări. Numărul salariaților a scăzut. Sistemul nu este sustenabil. E ca o minge: pe o parte, mai puțini contribuabili, pe de altă parte, mai mulți pensionari, și vor și pensii mai mari. Nu se poate. Singura soluție e să scădem pensiile. Dacă o faci, mingea se echilibrează. Nu există altă soluție.

Ziaristul 3: Dar care este soluția, în perspectivă?

Contabilul șef: Eu am un plan foarte simplu. Și o s-o fac prin ordonanța de urgență pe care am pregătit-o: interzic prin lege ca bugetul de stat să mai alimenteze bugetul de asigurări sociale. E simplu.

Ziaristul 3: Da, pare simplu. Dar ce se vor face pensionarii?

Contabilul șef: E treaba lor. Trebuie să înțeleagă toată lumea că nu există o altă soluție.

Ziaristul 3: Dar puteți să explicați implicațiile morale ale unei asemenea politici?

Contabilul șef: Economia este logica vieții. Morala, ei, vorbe, nicio implicație reală. E un mecanism simplu: oamenii care au plătit asigurări sociale i-au susținut pe pensionarii de atunci. Iar pensiile de acum sunt susținute de

contribuțiile de acum. E simplu. Pensionarii de acum nu pot cere mai mult decât se contribuie în prezent.

Ziaristul 3: Pare logic. Dumneavoastră, domnule președinte al pensionarilor, sunteți de acord?

Președintele pensionarilor: Nu e deloc așa simplu. Contabilul șef are o gândire simplistă. Dar, mai degrabă, e șmecherie. Sistemul de pensii este bazat pe un contract social între generații: pensionarii beneficiază de contribuțiile pe care le-au adus când erau activi. Statul este garantul respectării acestui contract social. Dacă contribuțiile actuale nu sunt suficiente, statul (bugetul este instrumentul statului) are datoria să intervină să echilibreze bugetul de pensii. Acest lucru se întâmplă în întreaga lume.

Scena 4: Altă emisiune TV

Ziaristul 4: Domnule Zeus, care este părerea cerului, pe care îl conduceți, despre punctul de vedere al experților. Ce spun ei, pare logic.

Zeus, din cerul lui: Trebuie să se înțeleagă un lucru. Asta nu e o problemă de experți, ci una de politică a cerului. Experții să analizeze, dar deciziile le luăm noi, în ceruri. Asta e foarte limpede.

Scena 5: Aceași emisiune TV, doar alt moment

Ziaristul 4: Da, mi se pare mai corect așa. Dar, totuși, nu mai înțeleg nimic. Dacă tu, Zeus, ai puterea, de ce nu rezolvi problema asta?

Alt zeus: De ce mă întrebi pe mine. E adevărat că sunt în ceruri, dar eu sunt Zeus *din opoziție*. Dacă aș avea puterea, eu știu ce aș face. Dar Zeus ăsta, de la putere, nu face decât prostii. Soluția, adevărat, e simplă: să plece Zeus ăsta de la putere.

Scena 6: Altă emisiune, dar continuarea

Ziaristul 5: Trebuie să mărturisesc că nu mai înțeleg. Experții zic că singura soluție e să se taie pensiile. Chestia cu mingea. Dacă apeși pe un buton, altul se ridică. Nu? Logic. Iar Zeus *de la putere* spune că cerurile pot să ia orice decizie. E adevărat și asta. Zeus are puterea. Dar Zeus *din opoziție* are și el dreptate. De vină e Zeus *de la putere*: el ar putea să rezolve problema, dar nu vrea.

Tu ești expert-arbitru. Ce părere ai?

Expertul-arbitru (dintr-un cer independent, dar fără putere): Regret să spun, deși și eu sunt expert, dar pe alt teritoriu: sistemul pensiilor nu e ca o minge. Zeus *de la putere* are dreptate. El poate lua decizii. Și, de fapt, și în trecut a luat tot felul de decizii, schimbând mereu regulile și datele jocului. Sistemul poate e ca o minge, dar nu ca cea imaginată de contabili. Mingea asta e mai complicată și e produsul deciziilor istorice care au creat probleme (și) mai complicate: unii (atâți câți sunt) contribuie și alții (vedem că tot mai mulți) beneficiază (de) mai mult decât se contribuie. E o simplificare, aș putea să spun, sper că nu se va supăra nimeni, cam naivă. Se ignoră aspecte foarte importante. Pentru a înțelege mai bine, va trebui să spun mai multe lucruri. Trebuie să luăm în considerare mai multe decizii luate de Zei.

În sistemul de pensii au fost recent introduși mai mult de două milioane de pensionari, foști CAP-iști. Ei nu au contribuit financiar la sistem. Nu au fost salariați și nu au contribuit după regulile jocului salariaților. Nu pentru că nu ar fi vrut să contribuie. Ar trebui, la bătrânețe, să nu ia pensii? Ei au contribuit prin munca lor, nu prin bani. Ei s-au înscris în CAP-uri și au decis să nu contribuie la sistem? Nu ei au decis toate acestea, ci zeii de atunci. Zeul actual trebuie să rezolve problemele create de zeii trecuți.

Alt caz. Când s-au stabilit regulile, erau vreo opt milioane și jumătate de contribuabili. Și aceia sunt pensionarii de astăzi. Acum sunt doar patru milioane de contribuabili care îi susțin pe foștii salariați. Cine e vinovat? Pensionarii actuali au decis ca economia să cadă în halul ăsta? Constituția spune că guvernarea trebuie să asigure pentru toți un nivel rezonabil de bunăstare și să facă tot ce poate ca economia să producă locuri de muncă și, deci, și contribuabili. E un criteriu de performanță a zeilor. În 20 de ani, zeii au distrus economia. Sunt responsabili actualii vârstnici de ineficiența zeilor? Dar chiar nu ne întrebăm deloc ce vor face la vârsta pensionării cei care *nu vor avea* dreptul legal la pensie pentru că *acum* nu găsesc locuri de muncă?

Și apoi, alt caz, pensionarii sau zeii au decis că unele mari întreprinderi pot să nu verse la buget asigurărilor sociale contribuția cerută de lege?

Sunt efecte morale și sociale foarte importante ale deciziilor pe care le luăm. Contabilii greșesc profund. Ei cred că zeii se pot retrage și problemele create de ei vor fi soluționate, pe spinarea pensionarilor actuali și viitori, prin măsuri contabilicești.

Ziaristul 5. Mărturisesc că era mai confortabilă chestia cu mingea. E al naibii de complicat. Și care ar fi soluția? Văd că înțelegi mai bine situația. Trebuie să știi cum ieșim din această dificultate.

Expertul-arbitru (din cerurile lui): În fine, de ce mă întrebi pe mine? Crezi că am soluția în mânecă. Să fiu sincer, nici eu nu știu. Și până la urmă nici nu cred că experții pot găsi soluția corectă.

Ziaristul 5: Mărturisesc că nu mai înțeleg. Zeii au greșit, experții nu au soluția. Atunci ce ne facem?

Expertul-arbitru: Nu a zis Zeus că el trebuie să ia deciziile? Noi putem da doar sfaturi.

Ziaristul 5: Nu vreau să te supăr, dar am impresia că optezi pentru poziția cea mai confortabilă. Stai pe margine, adică, pardon, în cerurile tale, critici și dai sfaturi. E mult mai simplu decât să iei decizii. Trebuie, totuși, să te angajezi cu o poziție constructivă. Zeii sunt desigur atotștiutori, dar iată câte greșeli au făcut. Experții se fac că știu, dar înțeleg că nu putem avea nicio speranță în ei. Măcar, Zeii vă consultă pe voi, experții?

Expertul-arbitru: Trebuie să fiu sincer. E drept că Zeii nu ne prea consultă. Nu cred însă că asta este problema cea mai importantă. Soluția la problemele unei întregi colectivități nu trebuie luată numai de Zei, desigur cu suportul experților. Și nici de experți. Toate segmentele de populație trebuie să participe la identificarea soluției și la adoptarea ei.

Va fi o soluție bună, dacă este susținută de o largă solidaritate. Da, Zeus trebuie să ia în final decizia, dar e o chestiune de procedură: el trebuie să coboare din cerurile lui și, cu responsabilitate, să organizeze un proces de parteneriat, cum se spune acum, la care toate părțile interesate să ia parte, de fapt, întreaga comunitate, și să includă și pe specialiști. Și, împreună, să (se) ia o decizie. Dacă lucrurile vor merge bine, soluția are toate șansele, cel puțin, să nu fie cea

proastă. Dar, astfel, ea va avea un mare avantaj. Va fi susținută de toți. Sau aproape.

Ziaristul 4: Dar Zeus nu mai are, în acest caz, nicio responsabilitate?

Expertul-arbitru: Ba da . Mai ales pentru organizarea corectă a întregului proces.

Ziaristul 4: Acum parcă înțeleg ceva mai bine. Soluția stă în procedura politică democratică de adoptare a deciziilor.